

TÖRÖK DEZSŐ tudományos tanácsadó, igazgatóhelyettes,
SZOT Munkavédelmi Tudományos Kutató Intézet, /Budapest/

A munkavédelem, az üzemi dolgozók testi épségének és egészségének védelme szerves része államunk szociálpolitikájának, és nagyon fontos része a magyar szakszervezetek tevékenységének. A munkavédelem, mint gyakorlat, szorosan kapcsolódik a társadalombiztosításhoz, a közegészségügyhöz, a munkajoghoz, az ifjúság- és nővédelemhez, továbbá a környezetvédelemhez. Mint témakör lehet; szervezési, műszaki, orvosi, jogi, oktatási, tudományos és gazdasági, ha úgy tetszik közgazdasági kérdés, illetve feladat.

A munkavédelem eredményessége szempontjából kitüntetett jelentősége van, hogy a felsorolt kapcsolatok és munkaterületek egymás tevékenységét alátámaszzák, az összehatást erősítik.

A szakterületek között módszeres együttműködés és információcsere szükséges, hogy egy jól működő rendszerre váljanak. Idevágóan megállapítható, hogy az egyes témakörökön belül megfelelően kiterjedt, megalapozott munkát végeznek, de a szakterületek együttműködése - különösen a feldolgozott témák egyidejűségében és összehangoltságában - nem tekinthető megoldottnak.

Az óvórendszabályokban, szabványokban és szabályzatokban rögzített munkavédelmi követelményeket az eddigieknél jobban kell egyeztetni az adott időszak technikai, gazdasági lehetőségeivel. Különösen áll ez olyan területeken, mint levegőtisztasági, zaj- és megvilágítási normák, elektromos és gázbiztonsági rendszerek. Szükségesnek látszik a fokozatosság elvének betartása differenciált előírásokkal, életbelépési fokozatokkal és a bevezetési feltételek programozott megvalósításával.

Esetenként például a zajnormák érvényesítésénél olyan technikai, gazdasági nehézségek lépnek fel, amelyek megoldása hosszú időt, éveket vesznek igénybe.

Tömören kifejezve a problémát, megállapítható, hogy a szabályzatoknak a biztonságosabb és jobb munkakörülmények előléte érdekében magukban kell hordozniuk egy egészséges feszí-

tést, de nem szabad a realitásoktól elszakadni.

Hasonló problémát vet fel a munkahelyek, munkakörülmények, technológiák konkrét megítélése a szabályzatok függvényében. Itt a munkahelyek következő durva osztályozását lehet definiálni:

- a/ A szabályoknak, előírásoknak megfelelő.
- b/ Részben megfelelő, de a hiányosságok felszámolására reális lehetőség van.
- c/ Nem megfelelő, és ezért meghatározott idő-kifutással fel kell számolni.

Egy ilyen osztályozás és az abból fakadó feladatok megvalósítása a munkavédelem különböző szakterületeinek együttes igénybevételével és szabályoknak bizonyos rugalmas alkalmazásával oldható meg. Természetesen nem elvi engedményekről van szó. Az előbb említett zajnormák betartása, amely orvosilag teljes mértékben indokolt, sok esetben nem tartható be az anyagi - technikai eszközök hiánya miatt és ezért türelmi időszakot, felmentést kell adni, a dolgozókat pedig egyéni hallásvédelemmel ellátni.

A munkavédelemmel kapcsolatos jogszabályok nagy mértékben elősegítik a prevenciós munkát, és ezért a jogszabályalkotásnak dinamikusan kell reagálni a teremelési technológiák fejlődésére, az új anyagok, módszerek megjelenésére. Esetenként a szabályozás elmarad a fejlődés ütemétől. E területben a nemzetközi együttműködés, a külföldi tapasztalatok átvétele feltétlenül időnyerést jelent. Ez a lehetőség a szocialista országok keretében fokozottan fennáll, és a gyakorlatban felhasználásra kerül.

Különös fontossággal bír a munkavédelem számára a joggyakorlatból nyert visszajelzések, főleg az ismétlődő üzemi balesetek és foglalkozási megbetegedésekkel kapcsolatban. Ezek orientálják az egyes szakterületeket, a felügyeletet és a kutatást is az előtérbe kerülő problémákra, és rávilágítanak a munkavédelemben lévő gyenge pontokra. A visszajelzések elemzése alapján határozott feladatok dolgozhatók ki a szak-

területek összehangolt munkájára. Ezen belül például; ellenőrzési programok kidolgozása, műszaki javaslatok kidolgozása és megvalósítása, orvosi vizsgálatok programja, szabályozás korszerűsítése, oktatási anyagok és gazdasági számítások elkészítése célzottan az adott munkavédelmi probléma megoldására.

A szabályozáshoz kapcsolódóan a szervezeti intézkedéseknek is nagy jelentősége van. Példaként felhozható a dolgozók korszerű egyéni védőeszközökkel való ellátása. E kérdés megoldására és a nehézségek áthidalására Intézetünk korábban létrehozott egy olyan szervezeti és anyagi alapot, amely biztosítja;

a kutatás, fejlesztés, az új prototípusok és próbasorozatok elkészítését, az üzemi, munkahelyi kipróbálását és az üzemi igények begyűjtését, a gyártás, forgalmazás és propagálás megszervezését.

Ez a szervezési forma igen hatékornak bizonyult.

Meg kell említeni azt, a nagy tömegű munkát, amelyet a munkavédelemmel foglalkozó szervek a munkahelyi potenciális veszélyek feltárása végett látnak el. A potenciális veszélyekkel szembe a védőfelkészültséget kell állítani, amely adott esetben a munkavédelem összes szakterületeit érintheti, és a jogi tisztánlátást, rendezést is elősegíti.

A potenciális veszélyek feltárásával a védekezés számára értékelhetővé válnak a feszültségi pontok, felületek és terek, továbbá a felhalmozott helyzeti, mozgási, hő, vegyi, elektromos energiák, mérgező, sugárzó hatások, statikus húzó, nyomó és hajlító erők.

Ez utóbbi feladatok már szorosan kapcsolódnak a munkavédelmi tudományos kutatás köréhez, és így a Szakszervezetek Országos Tanácsa Munkavédelmi Tudományos Kutató Intézet tevékenységéhez.

Intézetünk alapvető feladata a munkavédelem gyakorlati megvalósításához szükséges tudományos kutató, fejlesztő tevékenység ellátása.

A munkavédelem, mint tudomány sajátos interdiszciplína és fejlődésének csupán a kezdeti korát regisztrálhatjuk jelen időszakban. Fogalomkörébe tartozik mindazon tudományos felkészültséggel és eszközökkel végzett tevékenységek összessége, amelyek a dolgozó ember testi épsége és egészsége érdekében kerülnek elvégzésre. Hangsúlyozottan embercentrikus és preventív jellegű. A tudományos munkavédelem a tudományos ismeretek egyre szélesedő frontját állítja szembe a munkahelyi környezet potenciális veszélyforrásaival, a munkahelyi testi és lelki trauma, a testi és lelki betegségek kifejlődésének megelőzésére. Kapcsolódása a fő és mellék tudományokhoz nyilvánvaló és szükségszerű, továbbá kölcsönös.

Ez a kölcsönösség visszafelé, azaz a munkavédelemből kiindulva elsősorban problémafelvető jellegű. Többek között számtalan igényt támaszt a műszaki, orvosi, pedagógiai és jogi tudományokkal szemben. Ez utóbbinak kiemelt fontossága abból a szempontból, hogy jogszabályok elősegítsék a munkavédelem tudományos eredményeinek alkalmazását.

A munkavédelem kutatásban elért eredmények általában ötvözetei számos más tudományágban elért eredménynek. A tudományos témák kidolgozása szinte minden esetben megkövetelik egy vagy több kérdésben az elméleti alapokig való elmélyedést. Erre számtalan példa hozható fel a zajelhárítás, a szellőztéstechnika, az elektrosztatika az egyéni védőfelszerelések, stb. területéről. Csupán egy magas hőmérsékletű és hősugárzásnak kitett munkahelyre alkalmas klimatizált védőöltözet kialakítása például egész sor műszaki és orvostudományi problémát vet fel, amely összefügg hőtani, áramlástani, anyagvizsgálati, munkafiziológiai elméleti ismeretekkel és gyakorlati kísérletekkel.

A munkavédelmi kutatásoknak, olyan eredményekkel kell reprezentálnia, amely igazolja a tárgy magas szintű tudományos igényét, mint mérnöki, orvosi, szervezési, oktatási és jogszabályozási feladatnak.

A jogi szabályozás, valamint a kutató és szervező munka alapján a következő évtizedben elérhető, hogy a termelő gépek, berendezések, munka és erőgépek a munka biztonságos elvégzése,

a kezelhetőség és környezetre gyakorolt hatásuk szempontjából konstrukciójuk és felszereltségük tekintetében eleve megfeleljenek a munka- és környezetvédelmi követelményeknek. Hasonlóképpen a munkahelyek kialakításánál a világítás és színezés, a levegőtisztaság és klímáparaméterek, a zaj és más munkahelyi közérzetet befolyásoló tényezők, valamint az ergonómiai megoldások külön-külön és együttevén is az előírt tűrési határokon belül legyenek.

Végezetül egyértelműen megállapítható, hogy biztonságos és egészséges munkakörülmények továbbfejlesztése érdekében nemcsak kívánatos, hanem szükséges az érdekelt szakterületek szoros együttműködése, amelyen belül a jogalkotás és bírói gyakorlat fontos helyet foglal el.